

Birkenmajer, A.

"Histoire des découvertes astronomiques", Pierre Humbert, Paris 1948 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 1/1, 182-183

1956

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

mieccy. Paracelsusowi np. autor poświęca 5 stron, natomiast Łomonosowowi zaledwie 1/3 strony z podkreśleniem, że tenże genialny uczony rosyjski zawdzięcza swoją wiedzę głównie studiom w Niemczech, na uniwersytetach we Freibergu i Marburgu.

Książka ta nie jest wolna od błędów rzeczowych. I tak np. według autora nieświadomym odkrywcą tlenu był Duńczyk Olaf Borch (1620—1690). W rzeczywistości jednak pierwszym, który otrzymał już tlen z saletry i stosował go do odświeżania powietrza w wynalezionych przez siebie łodziach podwodnych, był Holender Kornel Drebbell, żyjący w latach 1572—1634.

Pominięte są zupełnie zasługi, jakie położył w rozbudowie chemii chemik i lekarz francuski Nicolaus Lemery. Również zasługi Włocha Angelusa Sali, któremu autor poświęca parę wierszy, są zbyt mało omówione. Natomiast niesłusznie, z czym często się stykamy w podręcznikach historii chemii, autor rozpisuje się nad badaniami i osiągnięciami van Helmonta.

Na korzyść książki podkreślić jednak trzeba, że autor, zgodnie z ostatnimi pracami z dziedziny historii chemii J. Ruski i P. Kraussego, odróżnia Dżabira od Gebera; zgodnie z pracami Sudhofa, przedstawia Basilusa Valentinusa jako postać zmyśloną, a dzieła mu przypisywane umieszcza na przełomie wieku XVI i XVII; przedstawia także zasługi Jana Reya oraz Boerhave'a, dotąd przeważnie pomijanych.

Dziwne się wydaje, że w spisie literatury przedmiotu autor opuścił prace Lippmanna, mimo że, jak wynika z treści książki, z prac jego korzystał.

Zaznaczyć jednak należy, że pomimo swoich usterek książka ta jest godna zalecenia.

W. Hubicki

Pierre Humbert, *Histoire des découvertes astronomiques*. Paris 1948, Editions de la Revue des Jeunes, s. 272.

Książeczka kieszonkowego formatu, wchodząca w skład serii pt. *Initiations*, wydawanej przez czasopiśmo „Revue des Jeunes“ o wyraźnym obliczu katolickim, a przeznaczonej dla tzw. szerokiej publiczności. Te fakty w pewnej mierze odbiły się na doborze nazwisk występujących w toku wykładu prof. Humberta. Nie da się wszakże zaprzeczyć, że jest on dobrym znawcą dziejów astronomii, zwłaszcza pokopernikowskiej, i że umie je przedstawić w sposób zajmujący, oryginalny i łatwo zrozumiały dla czytelnika o przeciętnym wykształceniu astronomicznym i historycznym.

Dziesięć pierwszych rozdziałów mówi kolejno o początkach astronomii, o złotym wieku astronomii greckiej, o średniowieczu, o Koperniku, Brahem, Keplerze i Galileuszu, o astronomach-amatorach XVII w., o początkach nowoczesnych obserwatoriów i o Newtonie. Drugi dziesiątek rozdziałów dotyczy komety Halleya, pierwszych ustaleń rozmiarów systemu słonecznego, odkrycia Uranusa przez Herschela, odkryć małych planet z początkiem XIX w.,

odkrycia Neptuna przez Le Verriera, oraz — po kolei — odkryć odnoszących się do budowy Słońca, Księżyca, planet, gwiazd stałych i galaktyk. Końcowe stronicie zajmuje adnotowana bibliografia przedmiotu, ograniczona jednak wyłącznie do literatury w języku francuskim.

A. Birkenmajer

Istoria jestestwoznaniija. Instytut Historii Przyrodoznawstwa i Techniki — Biblioteka Fundamentalna Nauk Społecznych. Literatura opublikowana w ZSRR (1948—1950). Redaktorzy odpowiedzialni: A. G r y g o r i a n, D. I w a n o w, N. F i g u r o w s k i. Moskwa 1955, Akademia Nauk ZSRR, s. 395.

Przewodnik bibliograficzny *Historia przyrodoznawstwa* jest wartościową pozycją w zakresie piśmiennictwa odnoszącego się do historii przyrodoznawstwa radzieckiego za okres 1948—1950. Jak zaznacza redakcja na wstępie, stanowi on ciąg dalszy analogicznego przewodnika pt. *Historia przyrodoznawstwa*, który ukazał się w 1949 r. i który zawierał piśmiennictwo ukazujące się w ZSRR od 1917 do 1947 r.

Ilość literatury stanowiącej treść przewodnika wynosi 6000 (sześć tysięcy) nazw. Zadanie, jakie stawiali sobie autorzy przy zestawieniu przewodnika, polegało na ogarnięciu literatury w całości, jaka ukazała się w tym czasie w Związku Radzieckim.

Profil przewodnika przejawia się w jego naukowo-historycznej literaturze, tj. uwzględnia przede wszystkim literaturę zajmującą się historycznym opracowaniem materiału naukowego. Jednak oprócz tego kryterium, tj. prócz uwzględnienia prac z historii nauki w ścisłym tego słowa znaczeniu, znajdujemy w przewodniku sporo literatury personalnej zarówno nieżyjących, jak i obecnie żyjących i pracujących uczonych.

Przewodnik udzielił miejsca nie tylko historii przyrodoznawstwa w ścisłym znaczeniu tego słowa, lecz uwzględnia dyscypliny pokrewne, np. materiały z historii techniki i z historii medycyny o tyle, o ile posiadają one znaczenie dla historii przyrodoznawstwa.

Przewodnik piśmiennictwa *Historii przyrodoznawstwa* składa się z następujących pięciu części: I. Historia przyrodoznawstwa jako całość (7—46), II. Historia nauk fizyczno-matematycznych (49—119), III. Historia nauk chemicznych (122—161), IV. Historia nauk geologiczno-geograficznych (163—219), V. Historia nauk biologicznych (220—327). Do przewodnika zostały załączone indeksy autorów, indeks osób wymienionych w książce, indeks tematyczny i indeks serii czasopism z historii przyrodoznawstwa.

Bogate piśmiennictwo z historii przyrodoznawstwa radzieckiego, zawarte w wymienionym przewodniku, odda niewątpliwie poważne usługi naszym historykom przyrodoznawstwa, techniki i medycyny, pracującym na polu historii nauki polskiej, jak zarówno historii nauki powszechnej.

L. Szyfman